

Körkép az újabb magyar szellemi avantgárról

Partitúra ne légy soha! Sziveri-díjasok antológiája. Szerk. Gécz János és Reményi József Tamás. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011

Sziveri János halálának egyéves évfordulóján a barátok, a későbbi Sziveri János Társaság tagjai, díjat alapítottak a hányatott sorsú, kiemelkedő költő emlékére. Az alapítókhoz (Ambrus Lajos, Fenyvesi Ottó, Jankovics József, Kalapáti Ferenc, Mányoki Endre, Máti Livia, Radics Viktória, Szörényi László, Ress György, Utsi Erzsébet, Zalán Tibor) később többen csatlakoztak, akik az évek folyamán többé-kevésbé részt vettek Sziveri szellemi hagyatékának gondozásában. Az évente odaítélt elismerésekben Sziveri János szellemi örökségének ápolói részesülnek. Olyan személyek is díjat kapnak, akiknek a neve szinte felfedezésszámba megy, mert kevésbé vannak jelen az irodalmi köztudatban. Az elismerés részét képezi Benes József Forum- és Munkácsy-díjas képzőművész egy alkotása. Az antológia 1992-től kezdve minden évben betekintést nyújt a folytonosan változó irodalom egy-egy szegletébe.

A díjazottak írásait magába foglaló kötetel párhuzamosan jelent meg a *Sziveri János művei* című kötet, amely már címével is sejteti, hogy benne nem csak a költészeti, hanem a teljes művészeti anyag bemutatásra kerül. A költészeten túl Sziveri művészet- és életfelfogásába is bepillantást nyerhetünk. A kötet illusztrációi a szerző grafikai és festményei közül kerültek ki, de hiányoznak az íróról készült fotók, amelyeken a borzalmas leépülés is nyomon követhető.

A tavaly kiadott szöveggyűjtemény húszévnnyi irodalmi anyag szinopszisát tárja az olvasó elé. A díjazottak: Babics Imre (1992), Há János (1993), Zudor János (1994), Fekete Vince, László Noémi, Orbán János Dénes, Sántha Attila (1995), Sebők Zoltán (1996), Híznyai Zoltán (1997), Szerbhorváth György (1998), Kécza András (1999), Szálinger Balázs (2000), Mezei Kinga (2001), Balogh Robert (2002), Lábass Endre

(2003), Csehy Zoltán (2004), Lovas Ildikó (2005), Virág Zoltán (2006), Máti s Lívía (2007), Danyi Zoltán (2008), Györfly Ákos (2009), Orcsik Roland, Szűgyi Zoltán (2010) és Kollár Árpád (2011). A gyűjteményben „néhányan csak a felsorolás szintjén lehetnek jelen, műveiket itt nem találjuk. Ily’ módon nem szerepel írással Kécza András rendező, Mezei Kinga színész, rendező, vagy éppen a posztumusz díjban részesített Máti s Lívía szerkesztő, aki sokban támogatta az akkor már súlyosan beteg, Magyarországra települt költőt”.¹

2012-ben a kuratórium a nem sokkal korábban Koncz István-díjban részesült Virág Gábornak, azaz Aaron Blumm vajdasági írónak ítélte oda az idei Sziveri-díjat. Ladányi István hangsúlyozta, hogy Aaron Blumm radikálisan újrafogalmazza a vidékiséget a *Biciklizéseink Török Zolival* című könyvében, és olyan kockáztató magatartás jellemzi, amely méltó a symposionista hagyományokhoz. Az álom és a fikcióbeli valóság egybe mosásával operál.

A díjazottak írásaiban jelen kell hogy legyen az a korszerű irodalmi vagy irodalomelméleti-bölcseleti irányultság, az a közvetítő szerep, amely az *Új Symposion* folyóiratot a kezdetektől jellemezte. A vidékiség alakzatai és/vagy a Balkán vonatkozásrendszerének kifejezési formái jelennek meg írásaikban. Gondoljunk itt Danyi Zoltán *A tojás szétfolyó sárgája* című elbeszélésére vagy Szerbhorváth György *Az osztályharctól az etnikai konfliktusokig* című tanulmányára. Mindkettő a balkáni és a vajdasági etnikai és háborús összetűzések tortúráit eleveníti meg. Két oldaláról ismerhetjük meg a borzalmakat. Az egyikben az író saját énjét helyezi el és szerepelteti a háborús idők kontextusában. Györfly Ákos *Hajnal a középhegységben* című szabadverse akárha Danyi Zoltán elbeszélésének egy jelenetét mutatná be. A kimúlt állatok és azok sebeiből szivárgó tojás alakot formáló vértócsa képzete jelenik meg a szövegben: „A halott szarvast leemelték a terepjáró / platójáról. Mellkasából még szivárgott / a vér. A patak kövein sárgászöld / moszatszalagok, egy vízen lebegő / ág árnyéka siklik át fölöttük. / A szarvast lefektették a vadászház / kertjében, tölgyágakkal rakták / körbe. A sebből szivárgó vér szabályos, / tojás alakú tócsává nőtt a fűcsomók / között” (24). Az elbeszélés egy jelenete felsejlik Györfly versében is, s az antológiában így létrejöhetnek a különböző textusok közötti átjárások. Szerbhorváth György tanulmánya azt a háborút boncolgatja, amelyet a vajdasági filmek vittek színre, valótlanságokkal és elferdítésekkel, néhol már szinte giccses ábrázolásmóddal. A bombázások idején daloló és szónokló magyar földművesekről ír. „[A] parasztok nem szoktak felállni,

¹ Svébis Bence: Gyarapodik, elfogy. *Élet és Irodalom*, 2012. július 6. 20.

szavalni, majd visszaülni egy kocsmai asztalhoz, s nehéz elképzelni, hogy – még ha egy bunyevác rendőrfőnök parancsára is – 1956-ban irreudenta nótákat mertek volna énekelni egy vajdasági kocsmában, felülve a provokációnak” (94). Összehasonlítja a magyar és szerb rendezők filmjeit, valamint megemlíti azokat a filmművészeti alkotásokat, melyeket a korabeli hatalom cenzúrázott. „[Á]ltalában jellemző e generációra, de általában is a szintéren jelen lévő értelmiségi-művészi közegre, hogy a rendszert, annak egészét, mint olyant sosem kérdőjelezték meg, és ha például szocializmus-ellenességgel vádolta őket a cenzúra, a párt, azaz az uralkodó, idősebb és ortodoxabb kommunista elit, mindig azzal vágtak vissza, hogy nem, ők abszolút szocialisták [...] és éppen [...] a bürokraták hazugságait pellen-gérezik ki” (82).

Az antológiában két olyan tanulmány szerepel, amelyet nem, vagy csak nagyon nehezen lehet a Sziveri-korpuszhoz kötni, mégpedig Virág Zoltán *Esti Kornél víztükrei* és Orbán János Dénes *Hogyan írjunk és publikáljunk verset?* című esszéje. Megjegyzem, hogy Orbán János Dénes komikus eszme-futtatását a publikálásról és a versírásról rendkívül szórakoztató volt olvasni, és kétségkívül az antológia remekművei közé tartozik. Ezek a szövegek arra figyelmeztetnek, hogy nem kell minden egyes alkotásban kimutatható hasonlóságot keresni Sziveri munkásságával, mert lehet, hogy nincs is. Ugyanúgy, mint a gyűjtemény más darabjai, ezek a munkák is szellemi kapcsot jelentenek a magyarországi és a vajdasági magyar irodalom között, hiszen határokon át kell kommunikálniuk, annak ellenére, hogy „csak egyetemes magyar irodalom létezik, és az előbbi az utóbbinak csak része. Minden arra érdemesült mű annak a része, függetlenül attól, hogy Pozsonyban, Kolozsvárott, vagy netán Torontóban, sőt akár Belgrádban, esetleg Bukarestben született is. Egy azonos nyelvű irodalomnak nem lehetnek »országhatárai«.”² Sebők Zoltán kulturális virológiáról írott értekezését azért nem soroltam a fent említettek közé, mert mind hangulatában, mind egyes gondolati elemeit illetően hasonlóságokat mutat Sziveri hetvenes évek végén publikált *A közegek szabadsága. Jegyzetek a vizuális kultúráról* című tanulmányával. „S talán az sem pusztán véletlen, hogy a biológiai vírus felfedezése épp a modern művészet kialakulásának kezdetére esik, arra az időszakra, amikor Párizsban az impresszionisták vívták a maguk gigantikus harcát az elismertségért” (106). A szöveggyűjteményben a líra az uralkodó műnem. Szűgyi Zoltán pillangóverseit a szavak kereséséről, a várakozásról, a reményről és a kérdésről az antológia azon

² Sziveri János művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 393. A forrásvizek barbársága az Alföld 1989. novemberi számában jelent meg. Kötetben: Keresztury Tibor: *Féltérpeszben*. JAK-füzetek 54. Magvető, Budapest, 1991

darabjai közé sorolnám, amelyeknek idillikus hangulata képes feloldani a háborús témájú művek okozta feszültséget: „tapintható fényt / fényességet álmodom / minden reggelen / s keresem a szavakat / ám – hiába rian az égbolton / tengerem – / a szavakat nem lelem” (19).

Novellák és elbeszélések kisebb arányban kaptak helyet az antológiában, köztük Lovas Ildikó *Régi hó* című szövege. Ebben a pályakezdésének idejére visszatekintő író emlékezik mentora első, hozzá szóló kritikájára, amelyet a bodzafák illata hoz újra felszínre. Az írással és munkával kapcsolatos képek közé néhány oldal után befészkel magát a rettegés élménye is. A „biztonságos” jelenből már sokkal tisztábban rálát a régmúlt történeteire. „Egy barna és kövér barátal teli irodában sorakoztam néhány emberrel, azon tanakodtak, hogy kinek a feladata lemosni a templom faláról a szerb radikálisok fenyegető karácsonyi üdvözlését. [...] Az éjféli misére nem mentünk el, kitűnő kifogás volt a bennem körmét növesztő gyerek, a félelemtől, hogy megverhetnek a templom előtt a mise után, nem beszélünk” (46). Balogh Robert *Nincs már itt dolgom semmi!* című elbeszélésében a múltból visszatérő második világháborús fogoly szemléli azokat a helyszíneket, melyek a háború előtt még az életének szegmensét képezték. Az író egy termékeny fogást alkalmaz az elbeszélésében, ugyanazt a jelenetet több szereplő szemszögéből is bemutatja: „Kopogtattak. Nehezen feltápászkodtam. Egy elegáns úr állt az ajtóban. Elnézést kért. Még be sem engedtem, máris pislogatott, tétován makogott, meg volt ez tisztára zavarodva” (63). Ugyanez a jelenet a „kopogtató” szemszögéből: „Benn recsegősen üvöltött a rádió, előbb kopogtattam, aztán dörömböltem, így is csak sokára nyitott ajtót egy mamika. Úgy nézett ki, mint a régi nénikék. Édes istenem, mikor láttam már ilyet! Ki hord ma népviseletet!” (64).

Az antológia címadó mondata Csehy Zoltán *Angyalok Amerikában* című hosszúverséből származik. „[F]iam, csak partitúra ne légy soha”. Ennek a mondatnak a Sziveri-korpusz kontextusában való stilizált jelentéstartalma az is lehetne, hogy ne alkalmazkodjunk a ránk nehezedő ideológiai normákhoz, amelyek infertilissé tennék az irodalmat. Ne sorakozunk fel a többi szólam mögé, merjünk ironikus hangokat megütni, mert a partitúrában a hangok beosztottsága és azok egymásnak való alárendeltsége dominál. Ebben a szövegkörnyezetben a partitúra értelme új jelentésmozgókat nyit meg az olvasó számára. Csehy az antológiában közölt megannyi művének témáját a XX. századi zenetörténet adja (*Puccini. Mimi muffa, Puccini. Beton, Antheil Budapest, Nottetempo, Sostenuto*). Az *Új Symposion* szerkesztősége valamiféle hatalmi béklyóból próbált a nyolcvanas években kitörni: „írjál semleges dolgokat, esztétizálj és ne üsd bele semmibe az orrod!... Ez is volt a bürokrácia célja”. „[N]agy baj van amikor a [...] lebe-

gést, a gyökértelenséget [...] akarja valaki a közgondolkodás részévé tenni/tétetni [...] mindenkire ráerőltetve az áporodott levegőt”.³ „A Symposion meghatározó beszédmódját az ironikus szövegszervezés, az áttételes, elliptikus előadásmód, a kontaminált nyelvhasználat, a »szennyezett beszéd« erőteljes alkalmazása jellemzi, ami a szerves folytonosság mítoszainak lebontásához vezet.”⁴

Az antológia az irodalom számos műfaját magában foglalja, azonban kétségkívül jótékony hatással lenne a gyűjteményre, ha a munkák sorában egy-két képzőművészeti kritikát is olvashatnánk. Ne feledjük, hogy Sziveri nemcsak költő volt, hanem kivételes képzőművészeti szerző is. Kiváló értekezéseket jelentetett meg Maurits Ferenc, Bicskei Zoltán, Ács József, Sáfrány Imre alkotásairól, amelyek sajnálatos módon nem jelentek meg önálló kötetben, s még a 2011-ben kiadott összefoglaló kötet sem tartalmazza Sziveri minden egyes művészeti írását.

Az elkövetkezőkben azt vizsgálom, hogy kapcsolódnak-e valamilyen módon a díjazottak versei Sziveri János költészetéhez? Talán Hizsnyai Zoltán *Három szerenádja* (*Szerenád tangaharmónikára, Szerenád egy ciklámen alsóneműhöz, Szerenád nagymosáskor*) tudja leginkább megidézni Sziveri olykor „sikamlós” erotikáját. Az antológia ilyen versekben ugyan szűkülökdi, de Hizsnyai lírája mintha visszatekintene Sziveri erotikus verseinek hangulatára. Itt a *Bábel* című verseskötet *Közelharc* (gondoljunk a *Gyanta és méz*, *Palicsi kúra*, *Éhes disznó makkal* című lírákra) ciklusában felsorakozó versek emóciói és testábrázolásai idéződnek fel leginkább. A játékoság, a megnevezetlen testrészek, vagy azok egy tárggyal való helyettesítése, a szervek önálló működése és a nyelvi humor vulgáris alakzatai dominálnak. „[H]ótzíher máma hogy a kedvem heppi / beállt a műszer mint a görcs a lábba / karimás orrát kondor kerülgeti / kofferod lejsztold ősfás udvarába” (96). A három szerenád közül egyikben sem vehető ki tisztán a nemi érintkezés, a lírai én a nőre utaló célzásaival hozza izgalomba önnön testét, és így vetíti ki maga elé az aktust (ez a tevékenység főleg a *szerenád tangaharmónikára* című szövegrészre jellemző). Ezekben a sorokban lüktet az erotika. „[N]e hagyj így kitéve magamnak / kis veres kezemben már is szédeleg a penna / behorpad homlokom a lábam visszeres / lágyékom delejes ágyékom gyeheña”; „s százszor is akként dallnak meg e sorok: / én álldogálok de a nevezett ül / s a pennaszárra a viasz lecsorog” (99). Az idézetek természetesen nem tudják érzékeltetni az alkotás egészének

³ Sziveri János művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 392. Keresztury Tibor i. m.

⁴ Lábadi Zsombor: *A lebegés iróniája*. Sziveri-szinopszis. Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, Újvidék, 2008. 14.

hangulatát. Az összehasonlítás kedvéért következzen egy Sziveri-idézet: „Csak úgy egy az egyben Kivájlak / mindenestől a reggel dermedt ködéből / A mélyből A sekélyből / Éjszakán át téged vadászlak ruhátlan bokrot”, vagy pár sorral lejjebb: „csorog a méz a gyanta Fondorlatosan / illatozgat / Ahogy a fák nemtudni tanulnak / Feledve gönceik tévelygéseik Feledve” (*gyanta és méz*). Hajlamosak vagyunk elfogadni azt a poétikai axiómát, mely szerint a vers akkor jó, ha az olvasóban nemi izgalmat ébreszt. „Az olvasás aktusának efféle erotizálása, a szöveg befogadása, avagy a szöveg testének birtoklása már jelzi a vágykeltés metaforikájának lehetséges útját, másrészt maga a test is szöveggént gondolódik el, ahol az egyes testrészeknek is lehet saját nyelve.”⁵ A *Szerenád nagymosáskor* a „szerenádtrilógia” talán legjobb darabja, s ez annak is köszönhető, hogy rendkívül ritmusos vers, szövegzenének is nevezhetnénk. A textust egészében kell görcső alá venni, és fölösleges lenne komponenseire bontani. A versjelentés egyszerűségéből és a rímek kiszámíthatóságából (alma – hatalma) adódóan a legáttekinthetőbb a három közül. „[V]iszed szennysem / áztatni mosni / szemből az ablak / fellapoz s most ni / kivillan hátad / s alatta bársony / tokjában nyárson / imbolygó alsód / két feszes halma / felsődön alma / alatta korhely / vágyaim alma / harapás íze / ízek hatalma / gyűjtöd a szennyest / hajlsz élembe / felsejlik combod” (100). Nagy kár, hogy az irodalomtörténet még ma is csak félve beszél az erotikus költészet rendkívüli változatosságáról, és ritkán hangsúlyozza annak évezredes gyökereit. A test ilyen történései sokak számára még ma is a leplezni való jelentések körébe tartoznak. Sziveri versvilágának fontos jellemzői a halálképzet és az én pusztulásáról való önmérsékelt elmélkedés is. Végletek között élt, hol a magasságokban, hol a mélységekben vergődött, és ez határozta meg verseinek hangnemét is. Betegsége rányomta bélyegét költészetének utolsó szakaszára (*Lógunk feszes zsinegen, Bábel, Kos jegyében* stb.). Ebben az alkotói korszakában született meg a mára már szállóigévé vált verssora: „saját halálomat begombolom”. Ezek a sorok az én egzisztenciáját vetítik előre. „A fájdalom egyre hűvösebbre ás / hol a kín jéglapja hajlik / miközben énem irtása zajlik” (*Lógunk feszes zsinegen*). Az önmegtartóztató és a sorába belenyugvó haldoklás hangja sejlik fel, és éppen ez a resignált attitűd jellemzi utolsó éveinek líráját. „A *Bábel* az életmű utolsó előtti kötete. A könyv Sziveri halála után néhány nappal, 1990. február elején jelent meg. A fedőlap tervét Benes József grafikája alapján maga a költő tervezte. A borítón egy emberalak látható, maga elé tartott kézzel. Arca nem látszik,

⁵ Bedecs László A test a fontos, nem a név című internetes tanulmányából. <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=2373>

hatalmasra nőtt keze szinte egész alakját eltakarja. Az arcvesztés egzisztenciális fordulópontot jelöl: a betegség elhatalmasodása, a szervezete rohamos pusztulása miatt a saját elmúlásához viszonyuló ember határhelyzetét szemlélteti. A megtapasztalt szenvedések hatására sem lesz úrrá rajta a kétségbeesett kiütkeresés, inkább a körülmények higgadt mérlegelése folyik.⁶ A szöveggyűjteményben Zudor János *Felkészültem a saját halálomra, A felbomlott összhang* és *A rövidéletűek balladája* című alkotásaiban érezhető Sziveri halálverseinek a hatása. Már néhány címben is utalásokat találunk. Az ilyen versekben elkerülhetetlen a fájdalom, az elmúlás érzése, az éngyászolása. Megjelennek a személyes mozzanatok, az életrajzi adalékok. Az enyészet a költő életének részévé válik, ezen keresztül felkészül a saját végzetére. Múlt időben említi önmagát. „[D]e nem álmodtam, hanem meg is éltem / a halált, mint az egyszeregyet, / a többi ráadás csak” (152). Zudor egy másik versében olvashatjuk: „csak ne akard kurtítani a bűvös reggelimet, / mézeskalács, szárnyaló, pusztuló Ámen: / Héliosz szekerét kifognák vers-kloákával, / délben veszélyesebb a szétnézés is, vértallózó / semmisem, elfogyott a havazás, Post Humus / hamvaim, eszkaláció, a rögtönítélő / halál, »hamvasság hamvvedre«, mint vak humus. / Sokat ígérő, de keveset tartó szó...”

Háy Jánostól két novella (*A néni, aki a színház közelében lakott, Ferike*) szerepel a kötetben. Ezekben a munkákban érződik leginkább a kitaszítottság és száműzöttség érzése is. A tömeg fellázad az „egy” ellen, és könnyűszerrel el is tudják nyomni azt. „[N]incsenek fontos meg jelentéktelen emberek, vélem, mert az élet – a lét – számára minden élő egyaránt és egyformán lényeges [...] a félreállítottaknak is van valamiféle vágyképe, s ha nem is nosztalgia az, de utópia, mindenképpen.”⁷ A néni csak egy színházi látogatást szeretne tenni, Ferike pedig az osztály és a társaság teljes értékű tagjává akar válni, több-kevesebb sikerrel. A főszereplő próbálkozásai kudarcba fulladnak, és végül belenyugszik a tömeg akaratába. „[A] Ferike ott loholt mögöttük. Alig bírt. Kövér volt, és még a táska is. Várjatok, kiabált néha a Ferike, de a többiek nem vártak, tovább gyorsítottak” (158). Hasonló cselekmény játszódik le a másik novellában is: „Lassan felállt, nem hallotta, mit mondanak a többiek, hogy na végre, mert ezt mondták, és elkezdett lépegetni kifelé a kicsi színházteremből” (157). A két mű felépítésének struktúrája számos ponton érintkezik egymással, azzal, hogy az első szereplője egy idős néni, a másodiké pedig Ferike, a kiközösített diák, de lényegében ugyanarról van szó. Mindkét figura próbálkozást tesz arra,

⁶ Lábadi Zsombor, i. m. 139.

⁷ Utószó. = Végel László: *Judit*. Forum, Újvidék, 1989.

hogy a társadalom teljes értékű tagjává váljon. A néni a színházi látogatásával próbálja ezt megoldani, Ferike pedig a május elsejei kiránduláson tesz hasonlóképpen. „Nem merete mondani, hogy szomjas, akkor ivott, amikor a többiek azt mondták, hogy szomjasak. Ő máskor is szomjas volt, szárazakat nyelt, minden víz kívül volt rajta, úgy érezte” (159). Kulcsszerepet játszanak a gyermekek, az előző történet felnőtt világa képződik le a gyerekeikében. A néni történetének néhány jelenete olyan hatást kelt, mintha Gelléri Andor Endre *A vén Panna tükre* című novellájából mesterséges úton kivonták volna annak tündéri realizmusát. „A néni másnap már ötkor elkezdett készülődni. A ruhát, amit választott, rendkívül szépnek gondolta. Tavaszias volt, vajfehér rakott szoknya tele virágokkal. Nem is emlékezett, hogy mikor volt rajta. Előkotort a szekrény mélyéről egy világos blúzt, az ment ehhez a szoknyához, tett a fülébe is valamit meg a nyakába, voltak ilyen láncok még régről, nagyon szépnek mutatta őt a tükör, annak, aki belenézett, és a néni belenézett” (157).

Aki ismeri Sziveri világát, annak a következő idézet a költő néhány versét eszébe fogja juttatni, mert nem egy művében feltűnnek ezekhez hasonló alakzatok: „Beáll a vég, oly pontos, oly hibátlan / Csak azt tudom még mindig tartalak. / Üvegkockában szédelő halak / nem erre vártál és nem erre vártam” (128). László Noémi *Őszi szonettkoszorú* című versében a külső benyomások mindegyikéhez egy apró emlék, egy rövid történet párosul („felvillan néhány kegyetlenül tiszta, / élesre állított idő-filmkocka, / és álmodban is tudod mi van abban –”), s valójában a beszélő ezektől az impresszióktól várja saját emlékezését, amelyek mindegyike a szeretett személy hiányára mutat. A külső, természeti mozzanatok, mint egy sárga falevél lehullása, idézik emlékezetébe a meghíúsult kapcsolat átélt momentumait, de az elválás miértjére nem kapja meg a választ. A levélhulláshoz hasonló pillanatokat nagyít fel és alakít emlékké, amelynek fonalán haladva újabb emlékeket fedez fel, és így kikerekedik előtte a történet egésze. (*Villog az ég, Sárga levél, Szél fúj, Mi emel?, Szeretném hinni, Egyszerre, Gyászruha, fátyol, ing, Fényfoltos úr, Törünk, hajlunk, Beáll a vég, Seholy, Fekszünk nyugodtan, Mint tigris bőre, Szeretsz, szeretlek, Villog az ég*).

Orcsik Roland látomása Palics „tiszta kékjét” idézi annak szépségeivel és csúfságaival, negatív váltoásaival együtt. Leltárba szedi a tér megváltoz(tat)ott helyszíneit. „A Nádas Szállót leépítették, / kibebezték a Bagolyvárat. / Közben egy duhaj katona / a vízi isten porcelán / szájába tűzelt”. A kellemesnek nem mondható vízió után a valóság képei: „A sínbuszon ocsúdтам fel, / csempészek között / a csigalassú Ezüst Nyílon.” A vers zárósorai szintén feltűnik az ismerős megfogalmazás. „Mikor elhagytuk a határt / kiviláglott, / nem ért véget: / ébrenlétbe siklik át a

hal- / álom” (16). A hasonlóságot szemléltető mintaként hozom fel erre Sziveri *Halak kora* című versének egy strófáját. „Nem szorongatnak drága combjaid. / Mostanság ha bármire felszólítalak, / mit sem ér az, szavam hiába hallatom: / bámuljuk egymást – bamba halak / A nappal hártýája noha még dagad, veszni látszanak a nyálkás fények”, vagy ugyanezen vers egy másik sora: „Kilátástalannak érzed a vágyam. / Halak húznak el kéken ablakunk előtt. / Meztelenre vetkőzöm, akár a bárány, / ha fűben legel a hajnali félhomály.” Hasonló motivikájú képek találhatók a *Pókálom* és a *Civitas Dei* című verseiben is. „Kiterjedd jelentésmezőt nyit meg a *hal* szimbóluma. Némasága, ideiglenes bénultsága miatt a *Halak kora* című vers szubjektuma halnak nevezi magát. A *Pókálom* című versben a megszólaló szennyezett vízben fuldokló hal képében jelenik meg, a *Civitas Dei* pedig a mérgezett vizet a közösség létét beszennyező közegeként írja le. A konvencionális jelentések komplex utalás- és összefüggésrendszerbe ágyazottan tűnnek elő. A hal és a természet az egyén és a közösség összetett jelentéstartalmára épül, amelyben mindinkább a közeg kiszolgáltatottsága, az éteri tisztaság elvesztése válik meghatározó tapasztalattá. A tiszta vizek csendjét, a hal hallgatását a külvilág nyelve is »beszennyezi«.”⁸

Az antológia és a költő életművének összevető olvasása után szembeűnő, hogy a Sziveri-univerzum egy-egy alapvető alakzata újra és újra leképződik a díjazottak szövegeiben. A szöveggyűjteménybe foglalt munkák nagy hányadában viszont felesleges közvetlenül kimutatható Sziveri-hatásokat keresni – mert például az antológia darabjainak szinte mindegyikében az emlékek felszínre hívása dominál, pedig, mint tudjuk, a Sziveri-versek sohasem emlékeznek, főként nem a gyermekkorra. Egy interjúban a költő meg is jegyezte, hogy néhány versében ugyan felelevenített bizonyos emlékeket, de nem a hagyományos módon, csupán megidézve életének releváns helyszíneit.